

Antimoda obitelji Gábor

Galadriela Vidaković Jurčević*, dr.sc. Silva Kalčić**

*Studentica preddiplomskog studija tekstilnog i modnog dizajna na Sveučilištu u Zagrebu, Tekstilno-tehnološkom fakultetu / kolegij: Vizualni jezik

*** Mentor, Zavod za dizajn tekstila i odjeće, Tekstilno-tehnološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Prilaz baruna Filipovića 28a, Zagreb 10000.
(e-mail: silva.kalcic@ttf.hr)*

Sažetak:

Ovaj rad govori o obitelji Gabor kao o antimodnoj skupini jedinstvenog načina odijevanja. S obzirom na općenito neobičan, zatvoren i strog način života obitelji Gabor, koji se prepliće sa svim dijelovima njihove svakodnevice, kroz istraživanje njihovog odijevanja, dotičemo se i s raznim drugim aspektima njihove tradicije.

Ključne riječi: odijevanje; antimoda; obitelj Gabor; Transilvanija; tradicija

---

1. UVOD

Još prošloga ljeta smatralo se neukusnim istovremeno odjenuti dva odjevna predmeta od traperera, da bi ove godine takva kombinacija bila ne samo dozvoljena, već i poželjna. No, postoje i antimodne skupine na koje promjenjivi zakoni mode ne utječu. U antimodne skupine ubrajamo odjeću koja ne podilazi modnim trendovima već funkcionalnosti (npr. radna odijela, uniforme) ili tradiciji (npr. narodne nošnje, svečane uniforme). Stanovnici zagrebačke Dubrave, Sesveta, ponekih drugih dijelova Hrvatske, ali i Europe općenito, u proteklih su nekoliko godina na našim ulicama imali prilike vidjeti Rome iz vlaške zajednice Gábor koja potječe iz središnje Transilvanije, njegovatelje jedne od takvih antimodnih skupina. Najvišu hijerarijsku poziciju od tri skupine Gábora imaju „Kalaposho“ ili Gábore koji nose šešir, slijedi „Cokanoso“ ili Gábor s čekićem, dok su najniže pozicionirani oni koji nemaju atribucijske nadimke. „Kalaposho“ muškarci, koji se tradicionalno bave trgovinom radi čega stalno putuju, sa svojim bujnim crnim brkovima i neizostavnim šeširom široka oboda, i žene u raskošno plisiranim i nužno dugim suknjama cvjetnog uzorka zasigurno privuku svačiji pogled, natjeraju nas zapitati se tko su oni, otkuda potječu i kako je nastao taj njihov neobičan način odijevanja.

2. O ISTRAŽIVANJU OBITELJI GABOR

U početku nije bilo lako. U onih nekoliko puta što sam ih susrela, osim neobičnog načina odijevanja primijetila sam samo da često ne govore našim jezikom. Iz toga sam zaključila da su stranci, ali nisam znala ništa više. Čak niti u beskrajnom moru podataka koje nam internet pruža, nisam uspjela pronaći nikakve konkretne informacije. Kako i bi, kada nisam znala niti koje ključne riječi da unesem u tražilicu? Zato sam pokušala na onaj staromodan način. Ispitivala sam ljude jesu li vidjeli tu neobičnu obitelj i znaju li gdje ih naći. Raspitivanjem, ubrzo smo otkrili da žive u naselju popularno zvanom „Mala Bosna“. Sada sam već imala nekakav temelj za daljnju potragu. Sjela sam za računalo tražeći to mjesto, ali na moje zaprepaštenje, prvi rezultati pretrage bili su članci s naslovima: „Tempirana bomba u Sesvetama: Skladište prepuno granata ...“ i „Mafijaški obračun u Sesvetama? Pucao u 40-godišnjaka...“. Unatoč malom grču u želucu, nisam se dala smesti. Za nekoliko sati našla sam se na pragu obitelji koju sam toliko tražila i zatekla sam upravo suprotno od očekivanog. Tople i miroljubive ljude pune

dobrodošlice. Još im nisam stigla ni objasniti zašto trebam njihovu pomoć, kava je već bila na stolu, a glava obitelji, gospodin Moco Gábor započeo je svoju priču.

3. POVIJEST OBITELJI GÁBOR

Gábori za sebe s ponosom naglašavaju kako su oni rumunjski Cigani iz Transilvanije, gdje na nedjeljnim tržnicama prodaju rabljenu odjeću, a osim što se bave trgovinom također popravljaju gitare. Gábori broje stotinjak obitelji diljem svijeta, jedna od brojnijih zajednica danas se nalazi u San Franciscu (SAD), a u Rumunjskoj u vrijeme režima Ceaușescog na njih nije vršena represija, odnosno dopušteno im je živjeti na tradicionalan način; nakon otvaranja granica 1989. prosperirali su trgujući stranom robom. Mnogi od njih više nisu u krvnom srodstvu, ali svi potječu od jednog pretka čije ime nose – Gábor, Gabrijel (na mađarskom jeziku, budući da je središnja Transilvanija pripadala Mađarskoj pod nazivom Erdelj do Trijanonskog ugovora 1920. godine); iznimno su religiozni, a pripadaju Kršćanskoj adventističkoj crkvi. Unatoč tome što dijele neke karakteristike i s drugim Romima, ne vole kad ih se međusobno uspoređuje. Vrlo im je važno da se zna kako oni ne prose i ne krađu. Najbitnije im je biti dobar trgovac i pošten radnik. Putnici su pa doma provode samo petke i subote, a u međuvremenu po cijeloj Europi i drugdje, primarno Aziji, vode svoje poslove. Glavno zanimanje obitelji Hrvatskoj je popravljanje oluka, ali u zadnjih nekoliko desetljeća češće rade na tržnicama rabljenom robom, *buvljacima*. S obzirom na to da je za njih rad glavni smisao života, svoju djecu vjenčavaju već u ranim adolescentnim godinama. Smatraju da na taj način mladi stječu osjećaj odgovornosti jer su primorani uzdržavati vlastitu obitelj. Osim toga, ako se mladima da tolika odgovornost dovoljno rano, tada neće imati vremena ni prilike za susret s nekim lošim pojavama u adolescenciji, poput droge i opijanja u noćnim klubovima. Djevojčice se udaju u dobi od 12-14 godina, a dječaci žene s 15-17 godina. Brak je patrilokalan i endogaman, a nevjesta donosi miraz. Najmlađi sin nasljeđuje očevu kuću, a ostali sinovi se nastanjuju u susjedstvu. U izmaku od nekadašnjeg nomadskog načina života u ruralnim zajednicama, u suvremeno doba Gábori žive na periferiji većih gradova. Kada smo ga pitali kako su u njihovoj obitelji podijeljene uloge, gospodin Moco je rekao samo da *muško mora biti gazda*, a to se i više nego jasno dalo iščitati iz njihova ponašanja. No, osim ponašanja, njihov način života utjelovljuje i stil odijevanja.

Slika 1.

4. ODIJEVANJE OBITELJI GÁBOR

Muškarci svojim gustim tamnim brkovima pokazuju muževnost i zrelost te sposobnost za brigu o obitelji. Običaji nalažu da ih puštaju od prvog trenutka čim im pubertet to dopusti. Nečiji su gušći i tamniji, a neki nisu te sreće, ali brkovi u svakom slučaju moraju postojati. Svi muškarci nose odijela svaki dan bez obzira na priliku. Oni vole uvijek izgledati uglađeno i fino jer će na taj način lakše pronaći kupce i klijente za svoje usluge. Osim po upečatljivom crnom brku, Gabore se lako može prepoznati i po velikom crnom šeširu. O važnosti šešira za njihovu kulturu govori i činjenica da su svjetski klobučari za ovu zajednicu specifičnu formu šešira nazvali Gábor.

Slike 2 i 3. Na slici 3 piše na mađarskom jeziku: 100% zečja dlaka.

Dok muška odijela mogu biti različitih boja i kroja – no muškarac uvijek nosi odijelo i košulju, a često i prsluk – pravila odijevanja žena su stroža. Jednobojni odjevni predmeti, kao i oni pretežito crne ili bijele boje su zabranjeni. Ženama je zabranjeno odjenuti hlače. Jedine žene kojima su iznimke dopuštene su djevojčice do 7. godine života, ali i one se najčešće drže tradicije. Svakodnevna odjevna kombinacija žena se sastoji od marama za kosu, košulje, podsuknje, dugačke suknje i pregače koja ne samo da štiti donju odjeću od prljanja, već ostale ukucane zaštićuje od ženi inherentne „nečistoće“. Žene ponekad oko pasa vežu maramu, ispod koje je sakriven novčanik. Sve je prekriveno cvjetnim motivima, a suknja i pregača su plisirane, odnosno riječ je o posebnom sitnom *pliseu*.

Raspon boja na cvjetnim uzorcima nam govori o starosti žene koja ih nosi. Tople i intenzivne boje poput crvene i ružičaste namijenjene su djevojčicama, a s godinama intenzitet boja koje je ženama dozvoljeno nositi blijedi te one od toplih boja prelaze u hladne i akromatske boje. Starije žene nose vizualno neutralne, zagasite i hladne boje, poput zelene i ljubičaste u kombinaciji s bijelom i bež bojom. Slaganje boja i uzoraka nije bitno, primarno je da prevladava šarenilo. Budući da je njihov način odijevanja u suvremeno doba jedinstven, odjeću izrađuju sami. Materijale nabavljaju na uobičajenim putovanjima vezanima uz trgovinu, iz Indije i Indonezije pa ih potom nose *švelji* u Mađarsku. Nekoć su koristili samo najfinije materijale poput kašmira za muške hlače i domaće platno s ručnim vezom za žensku odjeću. Danas zbog funkcionalnosti upotrebljavaju materijale koje je lakše održavati, tj. nije ih potrebno glačati, no ipak kvalitetne. Unatoč tome što nas svojim izgledom njihova odjeća podsjeća na narodne nošnje, oni to nose svakodnevno i za svaku priliku. Za posebna događanja poput vjenčanja, koja se organiziraju zimi kada su svi članovi zajednice na okupu, ili sahrane, ne mijenjaju odjeću. Žene ne nose šminku i ne posjećuju frizera. Njeguju prirodan izgled pa iz tog razloga rijetko režu kosu. Žene ju najčešće drže svezanu ispod marama, dok je djevojčice vrpcama veselih boja vežu u jednu ili dvije pletenice. Ženama nije dozvoljeno bojati nokte, ali smiju odlaziti na manikuru i pedikuru iz higijenskih i zdravstvenih razloga. Od nakita nose zlatno prstenje i naušnice. Prstenje je specifičnog izgleda i veličine što se može vidjeti kod svih dobni skupina i spolova. Oblik i boja prstena imaju svoje značenje o kojem nerado govore.

Slika 4.

U domu Moke Gábora pažnju mi je privukao specifičan uzorak ružičastog cvijeta, kojeg sam već ranije viđala na suknjama žena iz zajednicer. Činjenica da se cvjetni motivi ne zadržavaju samo na njihovim odjevnim predmetima već se nalaze i na materijalima kojima presvlače namještaj, pokazuje nam kako su kontinuirani, i stog antimodni ornament koji se proteže kroz sve aspekte njihove kulture.

5. ZAKLJUČAK

Gospodin Moco spomenuo je kako na zagrebačkim ulicama često za njime dovikuju "*brko, brko*", ali unatoč sličnim neugodnim komentarima i drugim vanjskim utjecajima, obitelj Gábor već tristotinjak godina ne posustaje u održavanju svoje tradicije. Način odijevanja za njih ne predstavlja samo stil već i svojevrsnu distinkciju spram ostatka svijeta. U takvoj čvrstoj i zatvorenoj zajednici na prvo mjesto dolaze rad i obitelj, a njeguje se nesklonost bilo kakvoj promjeni, primjerice ne koristi se suvremena tehnologija (niti *high-tech gadgeti*), pa tako ni modnoj promjeni.

6. POPIS LITERATURE

Zbog posebnosti i zatvorenosti obitelji Gábor, o njima postoji jako malo literature pa sam se iz tog razloga radije oslonila na informacije koje sam dobila iz prve ruke, intervjuiranjem gospodina Moce Gábora.

7. FOTOGRAFIJE

Na fotografijama je obitelj Moce Gábora u njezinom domu u zagrebačkom naselju Dubrava. Autorica fotografija je Galadriela Vidaković Jurčević, 2013.